

Att läsfrämja med unga som ambassadörer

En inspirationshandbok från Biblioteken i Malmö & Tillsammans i förening

Sabina Dethorey

Innehållsförteckning

Förord.....	5
Inledning och syfte.....	6
Upplägg.....	6
Effekter och värden.....	7
På olika sätt och med olika perspektiv.....	7
Vad är Läsambassadörerna?.....	8
Den uppsökande verksamheten.....	10
Läsambassadörerna – ett grundrecept.....	10
Hur funkar det i praktiken?.....	12
Vilka förutsättningar har ni?.....	12
Att rusta unga i rollen som läsambassadörer.....	15
Introduktionen – planering och upplägg.....	15
Innehållet i introduktionen.....	18
Att handleda läsambassadörer.....	20
Att skaffa böcker.....	23
Gåvoböcker.....	23
Låneböcker.....	24
Begagnade böcker.....	25
Att välja böcker.....	27
Att välja plats – eller platser.....	29
Transport av material och er själva.....	31
Berätta att ni är på platsen – signalera och kommunicera.....	32
Att genomföra aktiviteter inom Läsambassadörerna.....	34
Högläsning.....	35
Egen läsning.....	36
Tillsammansläsning.....	37
Aktiviteter kopplade till läsning.....	38
Övriga aktiviteter.....	39

Läsambassadörerna som en extra aktivitet i ett annat arrangemang.....	40
Planering av varje enskild aktivitet – och av helheten.....	41
Fördelning av arbetstiden: utåtriktat arbete och allt det andra.....	42
Bokcirkklarna.....	44
Några avslutande ord till del 1.....	59

En av de sakerna som sticker ut är den uppsökande ansatsen. Det är inga trösklar. Ni når ju barn där läsningen står för ett misslyckande. Och så vänder ni på det och börjar med "vem är du, vad gillar du?" Det är ett möte där barnen befinner sig. Ni når ju även barn som går i femman men som har läsförmåga som i årskurs 2. Inte bara de som i förstone verkar vara målgrupp. Det är många som tycker läsning jobbigt. Men ni visar att det finns något för alla.

(Maria Tengroth, Stiftelsen Momentum Malmö)

Det här är en inspirationshandbok för alla aktörer som vill arbeta läsfrämjande med unga som ambassadörer. Här delar vi med oss av erfarenheter och ger förslag på hur arbetet kan planeras och genomföras.

Innehållet bygger på lärdomar från sammanlagt sex år med Läsambassadörerna i Malmö. Den här boken är den första delen av två och finns även i tryckt format. Den beställas kostnadsfritt från sabina.dethorey@malmo.se eller hyrije.matarova@tifmalmo.se. Båda delarna finns att ladda ner digitalt via Biblioteksutveckling Region Skånes webbplats.

Förord

Ingen annan verksamhet vi jobbat med har varit så utvecklande och lärorik för så många. Det är något vi blivit påminda om gång på gång under arbetet med den här boken.

Många praktikanter och handledare har beskrivit hur mycket Läsambassadörerna har betytt för dem och deras egen utveckling. Men betydelsen handlar alltid om något mer än bara dem själva. Det handlar också om att vara med när någon annan för första gången börjar läsa. Det handlar om att utveckla något tillsammans som är till glädje och värde för andra. Att låta läsning och böcker ta plats – på fler ställen och på fler sätt – det är lika mycket ett statement som ett tillgängliggörande. Men det är också en tilltro; till böckernas och berättelsernas kraft, och till barns och ungas förmågor och förutsättningar. Det är det som Läsambassadörerna handlar om.

Den här boken har blivit till tack vare många samtal med involverade praktikanter, handledare, samordnare och kontaktpersoner inom Läsambassadörerna. Tack till er alla, för allt ni har förmedlat och för allt vi har lärt oss. Vi är stolta över att ha fått vara med.

Sabina Dethorey, Biblioteken i Malmö
Hyrije Matarova, Tillsammans i Förening

Inledning och syfte

Välkomna till en inspirationshandbok om att läsfrämja med unga som ambassadörer. Vårt syfte med den här skriften är att dela med oss av våra lärdomar av Läsambassadörerna i Malmö. Vi vill göra det framför allt för att underlätta för andra att starta liknande arbeten, och för att peppa och bekräfta alla som redan har börjat testa. Samtidigt vill vi också sprida kunskap kring olika sorters läsfrämjande arbeten och visa hur både lika och olika det kan se ut. Ytterligare ett syfte är att beskriva hur unga personer utifrån sina respektive förutsättningar kan medverka i läsfrämjande satsningar, inte bara som mottagare, utan som samskapare.

Upplägg

Följ med oss när vi berättar om olika sätt som våra organisationer jobbat på för att läsfrämja med unga som ambassadörer. Vad som funkat och inte funkat för oss. Vi ger er konkreta och handfasta råd – i tryckt och digitalt format. I denna första del kommer vi att ge en inblick i både uppsökande verksamhet och bokcirklar. Vi börjar med den uppsökande verksamheten, som båda våra organisationer har erfarenhet av. Därefter följer en introduktion till Tillsammans i förenings arbete med bokcirklar. Vi erbjuder också en fördjupning som finns i digitalt format. Där resonerar vi kring ställningstaganden och målkonflikter, samt reflekterar kring processen och fortsatt utveckling. Vi beskriver även erfarenheter av olika organisationsformer och funktioner för verksamheten. I den digitala delen berättar vi också mer om hur vi arbetat med Läsambassadörerna i Malmö. Vi avslutar med några digitala bilagor där det finns förslag och exempel på hur vi lagt upp workshops och introduktionsutbildningar.

**När jag var läsambassadör
läste jag min första bok.**

(Läsambassadör, Biblioteken i Malmö)

Effekter och värden

Läsambassadörerna är titeln på de verksamheter vi berättar om här. Det är också benämningen på de unga personer som peppar barn och unga att läsa och upptäcka böcker, berättelser och bibliotek. Effekterna blir att barn och unga som inte läst tidigare, börjar läsa. De utvecklar sitt språk – och också sin självkänsla. De vidgar alltså sin värld – i flera olika avseenden. Samtidigt marinerar de unga läsambassadörerna själva i bibliotek, böcker och läsning. Det leder till liknande mervärden. En del av dem har gått från att vara icke läsande till att själva börja läsa. Många beskriver hur de har utvecklats som personer av uppgifterna. Flera har börjat jobba som timanställda våra respektive verksamheter. Här har vi alltså en verksamhet där både målgruppen – barn, unga och familjer - och de som arbetar med målgruppen, det vill säga de unga läsambassadörerna, får ökad kontakt med läsning, berättelser, språk och bibliotek.

På olika sätt och med olika perspektiv

Allt som krävs är att skapa rätt förutsättningar. Det vill säga: Att avsätta den mängd tid, personalresurser och pengar som verkar lämpligt för den aktuella organisationen, kommunen eller platsen. Det fina är att man också kan välja omfattning efter de förutsättningar man har. Från liten skala till stor skala. Det finns inga rätt eller fel – bara olika sätt att göra det på. Och beroende på i vilken omfattning man gör det kostar det olika mycket tid, personalresurser och pengar.

Inom både Biblioteken i Malmö och Tillsammans i förening är vi många som har arbetat med Läsambassadörerna. Vi tycker både lika och olika inom våra respektive organisationer och mellan våra organisationer. Det finns lika många sätt att göra Läsambassadörerna på som det finns involverade personer som vill göra det. Vi förmedlar det vi uppfattar som huvuddragen i det arbete som utförts. Samtidigt ger vi plats åt olika tolkningar och synpunkter kring hur arbetet ska bedrivas. Det finns inga rätt eller fel, bara olika sätt.

Vad är Läsambassadörerna?

Det korta svaret är enkelt: Läsambassadörerna är namnet på en läsfrämjande verksamhet där unga personer arbetar läsfrämjande gentemot målgrupperna barn och unga. Men sen har vi två längre svar också. De är olika, beroende på om det är Biblioteken i Malmö eller Tillsammans i förening som svarar. Vi börjar med Tillsammans i förening:

Läsambassadörerna i Tillsammans i förening är:

- En läsfrämjande verksamhet som drivs året om.
- Bokcirklar på skolor och andra ställen.
- Uppsökande läsfrämjande arbete i olika delar av Malmö, mest utomhus i det offentliga rummet.
- Unga personer anställs för att arbeta läsfrämjande, och det är de som kallas läsambassadörer.
- Unga praktikanter, som under sommarlovet praktiserar som läsambassadörer. De anställda läsambassadörerna blir då också handledare till praktikanterna.

Sammanfattning: Läsambassadörerna i Tillsammans i förening består alltså både av bokcirklar och uppsökande arbete. De unga som arbetar som läsambassadörer är både unga som är anställda och unga som är praktikanter. Och verksamheten pågår året runt. Under höstterminen och vårterminen är det både bokcirklar och uppsökande verksamhet. Under sommarlovet är det bara uppsökande verksamhet.

Och Biblioteken i Malmö då?

Hos Biblioteken i Malmö har arbetet med Läsambassadörerna sett delvis annorlunda ut:

- Läsambassadörerna har drivits under skollov, framför allt sommarlovet.
- Det är en uppsökande verksamhet, framför allt utomhus i det offentliga rummet.
- De som kallas läsambassadörer är de unga Malmöbor som praktiserar inom verksamheten Läsambassadörerna.
- Medarbetare inom Biblioteken i Malmö har varit handledare. Några har varit unga vuxna, några har varit medelålders. Några har varit ordinarie medarbetare inom organisationen men de flesta handledare har anställts tillfälligt som projektmedarbetare.

Den största gåvan det här projektet har är att vi får jobba med unga och att vi låter dem vara ambassadörer.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Den uppsökande verksamheten

Sommaren 2020 började vi arbeta med Läsambassadörerna som uppsökande verksamhet utomhus. Första året var det Tillsammans i förening som var utförare och Biblioteken i Malmö samarbetspartner. 2021–2023 hade Biblioteken i Malmö och Tillsammans i förening varsin stor skara läsambassadörer runt om i Malmö. 2024 tog Biblioteken i Malmö en paus från Läsambassadörerna, medan Tillsammans i förening fortsatte. Den uppsökande verksamheten utomhus har mest ägt rum på sommarlovet men vi har även testat andra tider på året. De erfarenheter vi berättar om här är mest från sommarloven.

Läsambassadörerna – ett grundrecept

Hur gör man då? Det är kanske den vanligaste frågan vi får. Och det var också den frågan vi själva ställde oss innan vi började arbeta med det här. Svaret är: Man anlitar en eller flera unga personer. Man förbereder dem. Man planerar. Sen packar man med sig blandade barn- och ungdomsböcker. För olika åldrar, i olika genrer, om olika ämnen. För de läsvana och de ovana läsarna. Man packar också med sig pysselmateriel eller spel, eller material till någon annan aktivitet. Och så går man till en plats där barn och unga vistas. Där packar man upp böcker och annat aktivitetsmaterial. Och så sätter man igång. Ibland har folk frågat oss om det verkligen kan funka. Att bara vara på en plats och läsa tillsammans?

Ja, det funkar. Det funkar olika bra vid olika tillfällen, och det funkar på olika sätt. Och om det någon gång inte funkar, då är det bara att försöka igen. Kanske vid en annan tid, eller på en annan plats. Kanske med andra böcker eller andra kompletterande aktiviteter. Det där får man analysera tillsammans. Men innan vi berättar mer, ger vi er en super-superkort version. Det här grundreceptet ger en eller flera läsambassadörer.

Gör så här:

1. Bestäm när ni vill genomföra Läsambassadörerna.
2. Ta reda på hur lång tid i förväg ni behöver hitta den ungdom/de ungdomar som kan vara läsambassadörer.
3. Bestäm er för vilken form läsambassadören ska verka i. Är det ideellt arbete, praktik eller betald anställning?
4. Bestäm vem/vilka som ska handleda hen/dem.
5. Förbered dig/er/den som ska handleda på vad handledaruppdraget innebär. Handledaren ska finnas till hands för frågor, stöttning, pepp och gemensamma reflektioner för det fortsatta arbetet.
6. Annonsera efter läsambassadörer.
7. I god tid innan verksamheten startar: Gör de risk-och konsekvensanalyser som behövs.
8. Ge Läsambassadörerna en introduktion till organisationen de är på (bibliotek eller annan), värdegrundsfrågor och läsfrämjande.
9. Lägg in möjligheter att testa i skarpt läge tidigt.
10. Om det är möjligt – varva fortsatt introduktion/utbildning med det praktiska uppdraget.
11. Ha regelbundna avstämningar om hur det går.
12. Kommunicera tydligt.
13. Ta tag i eventuella problem (och var tydliga med vilka eventuella problem ni inte kan göra något åt).
14. Ge feedback.
15. Ta emot feedback.
16. Planera in tid för avslutning, summering och framåtblick.

Det finns så många nivåer i det. Dels det uppsökande och att nå ut med det läsfrämjande. Men också för min del, kontakten med ungdomarna, att följa deras resa, att växa med nya uppgifter. Att vara på en ny arbetsplats, att växa som grupp.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Hur funkar det i praktiken?

Men hur funkar det i praktiken då? Från början till slut?

Här i del 1 tar vi upp sånt som vi har fått frågor om, och sånt som vi själva önskar att vi hade vetat – eller tänkt på - från början.

En del av det kanske är självklarheter för dig som läser. Bara hoppa över det i så fall.

Vilka förutsättningar har ni?

Det fina med ett arbete som Läsambassadörerna är att det kan genomföras på så många olika sätt. Det kan vara stort eller litet, pågå lång eller kort tid, vara varje dag eller en dag i veckan, finnas i en stor kommun eller en liten, på en eller flera platser, kräva en stor budget eller genomföras med en liten budget.

Man kan ha en eller flera läsambassadörer och man kan vara en eller flera involverade handledare/projektledare. Man kan vända sig till en eller flera åldersmålgrupper, samarbeta med en eller många (eller inga) andra aktörer. Så – om man skulle vilja testa Läsambassadörerna behöver man först komma fram till vilka förutsättningar som finns, och sedan utgå från dem. De kanske mest avgörande förutsättningarna handlar om tid, budget, kontakt med målgruppen/målgrupperna, samt organisationens beredskap att ta emot unga läsambassadörer. Här följer några förslag på checklistor att utgå ifrån när det gäller dessa aspekter:

Vilka förutsättningar finns för att kunna genomföra läsambassadörerna när det gäller tidsaspekten?

Hur mycket tid kan ni avsätta när det gäller:

- Genomförande?
- Planering?
- Handledning?
- Introduktion?
- Utvärdering?

Vilka förutsättningar finns när det gäller budget?

- Vad är det som behöver bekostas, och vilka förutsättningar har ni att bekosta det?
- Finns det förutsättningar inom ordinarie budget eller behövs det tillskott?
- Om det behövs tillskott- vilka förutsättningar har ni att söka extra medel? Är det okej med er organisation att ni söker extern finansiering? Vilka ställen finns det att söka medel från?

Vilka förutsättningar finns när det gäller att nå målgruppen/målgrupperna?

- Vilken eller vilka målgrupper ska verksamheten rikta sig till? Hur brukar era framgångar vara att arbeta riktat mot den målgruppen/de målgrupperna?
- Vilka förutsättningar har Läsambassadörerna att nå målgruppen?

Vilka förutsättningar har organisationen att ha unga läsambassadörer i verksamheten?

- Vilka förutsättningar har er organisation att ta emot unga (som praktikanter eller anställda) i rollen som läsambassadörer?
- Finns det personer som kan vara handledare och/eller kontaktpersoner?
- Finns det tid för introduktion och handledning?
- Finns det förståelse för projektet i organisationen?
- Vilka förväntningar finns på de unga läsambassadörerna?
- Vilka förväntningar finns på den egna organisation när det gäller att ta emot unga läsambassadörer?

När förutsättningarna är på plats är det dags för er att planera och göra allt förberedelser som behövs innan själva verksamheten startar. I grundreceptet vi räknade upp tidigare hittar ni några punkter att utgå ifrån, om ni behöver en liten puff på vägen. Och i de texter som nu följer, går vi igenom ett antal ämnen som är särskilt viktiga att tänka på i en verksamhet som Läsambassadörerna.

Av Läsambassadörerna har vi lärt oss hur viktigt och hur värdefullt det är för barn att lära sig läsa. Hur de växer, hur de förändras i sig själva.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Vi behöver få unga att förknippa oss med sig själva. Om de ser en skillnad på vilka som använder biblioteket och vilka de är, så kommer avståndet att växa.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

**Det var ju självklart att jobba med
Läsambassadörerna. Unga som läsfrämjar blir
något helt annat än när vi vuxna gör det. Det är ett
fantastiskt sätt att möta 16–19-åringar som vi har
svårt att nå annars.**

(Sofie Herner, Biblioteken i Malmö)

Att rusta unga i rollen som läsambassadörer

Tid. Relationsbyggande. Introduktion till uppdraget, till böcker och till läsning. Individuellt anpassad handledning. Löpande avstämningar. Det är några av nyckelfaktorerna för att rusta unga i rollen som läsambassadörer. I följande stycken ger vi tips på hur man via introduktionen och handledningen kan rusta unga i rollen som läsambassadörer. Men hur ni än lägger upp introduktionen och handledningen – se till att ha fokus på följande:

- Avsätt tillräckligt med tid för handledningen under hela projektet.
- Det relationsskapande arbetet
- Anpassa handledningen efter individens och/eller gruppens förutsättningar.
- När det är möjligt: anpassa uppgifterna efter individens och/eller gruppens förutsättningar.
- Var flexibel när det behövs (och när det funkar för verksamheten, förstås).
- Ge återkommande stöd och pepp när det gäller läsning och att bekanta sig med böcker.

Introduktionen – planering och upplägg

Det vi kallar introduktion är en utbildning som ska rusta läsambassadörerna för sitt uppdrag. Men syftet är bredare än så. Introduktionen är också ett sätt att bygga en gemensam grund, och en möjlighet att börja bygga relationer. En bra introduktion

rustar läsambassadörerna i rollen som just läsambassadörer. Det sker genom utbildande moment, genom moment där deltagarna själva bidrar aktivt och genom moment där man gemensamt utforskar eller planerar vad som ska utföras i verksamheten. Samtidigt är det ett sätt för de blivande läsambassadörerna att börja utforska hur de kan gripa sig an uppdraget; vilka starka sidor de har, och hur de kan användas. Vi har testat olika sätt att ha introduktion på. Olika omfång, olika innehåll, olika former. Vi har lånat moduler av varandra, haft gemensamma introduktioner och olika introduktioner. Vi har ifrågasatt varandras innehåll och former, men också tagit intryck av varandra, inspirerats av varandra och lärt av varandra.

Checklista:

- Planera introduktionen i god tid. Tänk enskilt och tillsammans med andra. Vad måste den innehålla, och vad är bra att den innehåller?
- När ni vet vad ni vill att introduktionen ska innehålla – bestäm vem som ska hålla i respektive modul. Har ni kolleger eller samarbetspartners som kan ta vissa moduler?
- Kolla gärna med kolleger som har jobbat med liknande verksamheter. Vilka moment rekommenderar de att ni har med?
- Tänk igenom vilka moment ni kan hoppa över – introduktionen får inte bli för omfattande.
- Planera in introduktionens olika moment så att de hamnar i relevant ordning.
- Dela gärna upp introduktionen så att vissa moment kan komma efter hand. Förutom den introduktion som förmedlas i början kan man fylla på med exempelvis en modul i veckan.
- Se till att introduktionen tar med de värden som är viktiga för er som organisation och arbetsgivare. Läsambassadörerna representerar er organisation och det är tryggt både för dem och för er om de har en värdegrund att böttna i och vara stadigt förankrad i.
- Rätta omfånget efter innehållet. Vissa ämnen i introduktionen behöver en eller flera timmar. För ett annat ämne kanske det är fullt tillräckligt med 10 minuters presentation.

- Stäm av med de som ska hålla i olika moment hur lång tid deras respektive moment tar, så att ni schemalägger lagom mycket tid.
- Tänk er in i rollen som helt ny i ett helt nytt sammanhang. Vad behöver man veta då för att känna sig trygg? Särskilt om man är ung och inte har jobbat så mycket förut.
- Kom ihåg att ta upp allt praktiskt som man som läsambassadör har nytta av att veta redan första dagen. Allt från vem man ska fråga om vad, till var man kan äta sin lunch.
- Varva teori och praktik – ett önskemål från merparten av de unga vi haft introduktion för.
- Lägg in pauser.
- Ha beredskap att anpassa introduktionen för personer med funktionsnedsättningar.
- Anpassa introduktionen för personer koncentrations-
svårigheter, oavsett om någon meddelar det som en funktionsnedsättning eller inte.
- Ta tillvara läsambassadörernas perspektiv och kompetenser under introduktionen. Det kan vara genom samtal, workshops, praktiska uppgifter, gemensam planering. På så sätt lär ni känna deras förutsättningar och erfarenheter.
- När det är möjligt: anpassa introduktionen efter den feedback som ni får. Om ni får höra första dagen att det behövs fler pauser eller önskas mer praktiska moment – försök att tillgodose det.

Det bästa har varit att se praktikanterna utvecklas och förvalta sina personliga skills samtidigt som de tar sig an skills som de kanske inte visste att de hade.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Jag ville jobba med dem på ett sätt så att de skulle vilja komma till biblioteket efteråt.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Innehållet i introduktionen

Vad ska då introduktionen/utbildningen innehålla och hur lång ska den vara? Vi har provat oss fram och det vi med all säkerhet kan säga är att det finns lika många svar på den frågan som det finns unga läsambassadörer och organisationer som vill anlita dem. Följande delar är utifrån vår erfarenhet de mest grundläggande:

Checklista:

- Introduktion i den värdegrund som organisationen står för.
- Introduktion i bemötande.
- Kunskap om vad som underlättar när man träffar barn och unga och ska läsa tillsammans.
- Kunskap om fördelarna med tillgång till språk, böcker och läsning.
- Översiktlig introduktion i böcker för barn och unga.
- Inspirerande introduktion till högläsning och tillsammansläsning.
- Övningar på att läsa högt och tillsammans.
- Kunskap om utbud och verksamhet för barn och unga på ortens bibliotek.
- Förutsättningar för uppdraget.
- Samtal, diskussioner, workshops – moment där läsambassadörerna själva är aktiva.
- Tips och förslag på hur man väljer böcker.
- Personliga erfarenheter; "så här gjorde jag".
- Möjlighet att testa rollen som läsambassadör i skarpt läge tidigt.
- Gåvobok till läsambassadörerna själva.

Vi anser att 2– 3 dagars inledande introduktion kan vara lämplig för 4 veckors praktik/anställning. Sedan kan man fylla på med fler workshops eller utbildningstillfällen efter hand, om det behövs.

Erfarenheter

- Att lägga in workshops som har med uppdraget att göra, och som är både seriösa och lite lekfulla, har varit produktivt och skapat fin stämning.
- Konkreta utbildningar och workshops om högläsning och berättande och skapande har varit mycket uppskattade och gett förståelse för vad uppdraget innebär.
- Det har varit bra för handledarna att sitta med "sina" läsambassadörer under introduktionen. Det har gett dem möjligheter att redan under introduktionen börja lära känna läsambassadörerna.
- När utbildare och handledare delar med sig av sina personliga erfarenheter bjuder de det in till samtal. Det är också ett sätt att göra uppgifterna mer konkreta.
- Kunskap om funktionsnedsättningar, till exempel autism, ADHD och dyslexi har varit uppskattat. Flera läsambassadörer har under den utbildningen känt igen sig själva och det har varit till stor hjälp för dem. Det har också varit hjälpsamt när de till exempel har mött unga med lässvårigheter.
- Ett bibliotek delade ut gåvoböcker till alla läsambassadörer, som de fick för att ha som egen läsning. Det stärkte och inspirerade flera av dem i rollen som läsande personer. De pratade om böckerna, och några av de som inte hade börjat läsa sina böcker, började efter samtal med de andra.

Att handleda läsambassadörer

Som handledare har man möjlighet att följa en eller flera unga personer i ett uppdrag som kommer att utveckla dem. Genom att utgå från varje persons förutsättningar och möta dem där de är, ökar möjligheterna för den enskilda läsambassadören att genomföra sitt uppdrag och att utvecklas.Handledning ser olika ut beroende på vem handledaren är och vem den som handleds är. Det är precis så det ska vara. Men även om handledning beror en del på individuella förutsättningar, så finns det gemensamma framgångsfaktorer. De är inte avgörande, men de kan underlätta handledningen – och verksamheten i stort.

Checklista:

- Handledning tar tid. Om du är ordinarie anställd och får detta som ett extra uppdrag utöver andra arbetsuppgifter: Stäm av med din organisation hur mycket tid du har möjlighet att avsätta som handledare. Om du handleder en grupp som dagligen arbetar som läsambassadörer är det ett omfattande uppdrag. Om du dessutom har som uppgift att arbeta med själva verksamheten Läsambassadörerna är det förmodligen sammanlagt ett heltidsarbete. Vi säger inte att det inte går att utföra på mindre tid, men vi vet av erfarenhet att det kan vara tidsmässigt krävande.
- Handledningen blir olika beroende på vem man själv är som yrkesperson. Handledningen blir mer genuin om du som handleder utgår från dina egna styrkor och hur du trivs att vara som yrkesperson. Med det sagt – utmana gärna dig själv också, så ger du även dig själv möjlighet att utvecklas.
- Fördjupa dig i verksamheten innan du börjar handleda. Vad är de uttalade målen? Vilka värden ser du i verksamheten? För din organisation, för barn och unga, för de unga läsambassadörerna? Använd dina/organisationens svar på de här frågorna som utgångspunkt för ditt handledarskap.
- Ha ett startsamtal med den/de du handleder. Ta reda på hur de ser på uppdraget, vilka starka sidor de tycker att de har, vad de ser fram emot och om det är något de tycker verkar svårt/jobbigt. Lyssna in eventuella behov av stöd eller anpassningar. Det här första samtalet kan vara kort, det är nästan bara en fördel.

- Om du handleder flera: Ha en gemensam start /kickoff där ni som grupp går igenom uppdraget och hur ni ska/kan arbeta tillsammans.
- Planera för regelbundna avstämningar i grupp och enskilt.
- Planera in regelbundna avstämningar för dig med eventuella kolleger och/eller samarbetspartners.
- Om ni är flera handledare kan ni ha stor nytta av att utbyta erfarenheter. Planera in tid för detta.
- Skapa psykologisk trygghet. Bekräfta att Läsambassadörerna är en ny verksamhet för er alla, där ni utforskar och testar er fram. Ni lär er gemensamt genom att göra olika aktiviteter och komma fram till vad som funkade bra och vad som inte funkade så bra.
- Föregå med gott exempel och bjud på dig själv när det gäller att våga göra. Det kan vara genom att berätta om någon tidigare erfarenhet, eller genom att delta aktivt i något ni ska testa tillsammans. Det kan vara en så enkel sak som att sjunga högt fastän du inte har någon vidare sångröst, rita en teckning fastän du inte är någon vidare konstnär, ja, vad som nu passar i situationen.
- Ta tillvara varje läsambassadörs starka sidor i arbetet som ska utföras.
- Anpassa efter eventuella svårigheter som finns. Är det någon som inte vill/kan/vågar läsa högt? På vilka andra sätt kan hen läsfrämja och läspeppa i stället?
- Utmana efter hand. Den som inte vågat/klarat av en viss uppgift i början, kanske vill testa efter en tid. Stäm av och utmana lagom.
- Ge er tid för samtal, reflektioner och utvärdering. Inte bara i slutet, utan även under pågående arbete.
- Bekräfta varje läsambassadör i hens sätt att utföra uppgifterna.
- Planera in egen reflektionstid – vad har funkat och vad har inte funkat? Vill du ändra på något i din handledning? Har det hänt positiva saker som du vill spinna vidare på, eller har det uppstått svårigheter du behöver ta tag i?

- Om ni är flera som handleder – planera in tid för gemensamma avstämningar. Både för att utvärdera sen sist, och för att planera framåt.
- Vi har testat enkla mallar för egen reflektion för läsambassadörerna. De kan både fungera för dem som vill skriva ner sina tankar, och som tankehjälp för den som bara vill fundera. De är också en utgångspunkt när man som handledare har avstämningar med sin/sina läsambassadörer.

Erfarenheter

- Att handleda unga i rollen som läsambassadörer är visserligen tidskrävande men det ger så mycket tillbaka. Ju bättre man rustas för uppdraget, desto större möjligheter har man att utvecklas – och att vara med och utveckla uppdraget. Därför är det viktigt att handledare har tid avsatt för själva handledningen. Det är tiden för dialog och gemensamt arbete som skapar förutsättningar för utveckling.
- Flera år efteråt talar handledare, samordnare och praktikanter med värme om sin tid i Läsambassadörerna. Det de återkommer till är framför allt två saker: Den utveckling som sker, och den verksamhet som genomförs. Utan handledningen hade inget av detta varit möjligt.

Vi har haft deltagare som frågar om de kan få sommarjobba hos oss. Och när de har varit läsambassadörer – när de har inspirerats av vårt arbete och känner att de själva vill testa på – det är extra roligt. Att få in deltagare som varit med i flera år. Det skulle jag nog säga är det bästa.

(Samordnare, Tillsammans i Förening)

Jag minns framför allt arbetet med ungdomarna och att följa dem. Att se deras utvecklingskurva. Jag tyckte att det var många som hann växa väldigt mycket.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

**Det var roligt att välja böcker tillsammans
med våra läsambassadörer och träna på hur
man kan tipsa om dem på ett bra sätt.
De blev riktigt duktiga på det.**

(Susanna, bibliotekarie, Biblioteken i Malmö)

Att skaffa böcker

Hur skaffar man de böcker man behöver? Ska man ha böcker till utlåning eller att ge bort, eller både och? Funkar det med begagnade böcker eller ska det vara nya? Vi har testat både gåvoböcker och låneböcker, nya böcker och begagnade. Det viktigaste är att planera hur man vill göra, och om man ska göra på samma sätt eller olika sätt under projektets gång.

Gåvoböcker

Gåvoböcker är ett typiskt biblioteksord för böcker som biblioteken ger bort. Vi har använt oss av det inom Läsambassadörerna på olika sätt inom våra respektive organisationer. Att ha gåvoböcker är inte nödvändigt. Men det brukar vara väldigt uppskattat. När Biblioteken i Malmö har delat ut böcker under aktiviteter har det varit en glad överraskning för mottagarna, och ibland också varit av symbolisk och bekräftande betydelse. Och när deltagarna i Tillsammans i förenings bokcirkel har varit på plats i en bokhandel för att välja sina gåvoböcker har det varit ett högtidligt statement; en bekräftelse på deras medverkan.

Checklista

- Om ni vill ha gåvoböcker att dela ut men inte har budget – undersök era möjligheter att söka pengar just för detta, eller sponsring eller samarbete med någon aktör som är intresserad av att vara med och betala.
- Planera inköpen i god tid. Kanske kan ni fynda på bokrean?
- Finns de gåvoböcker ni vill ha i billiga utgåvor?
- Välj en blandning av böcker så att det kan finnas något för många.

- Planera hur ni vill dela ut gåvoböckerna. Ska det vara en särskild aktivitet vid ett eller ett par tillfällen? Eller är det något ni vill ha under en längre period?
- Försäkra er om att ni har gåvoböcker så att det räcker för det tillfälle eller den aktivitet ni planerar.
- Om ni vill besöka en bokhandel för att barn och unga själva ska välja sina gåvoböcker – kontakta gärna bokhandeln i förväg så att de är beredda på att ni kommer. Det kommer att bli ett speciellt tillfälle både för de som jobbar där och för er.

Vi hade en massa böcker på många olika språk. Det fanns barn som inte kunde svenska. Och det fanns en liten tjej som kände sig väldigt inkluderad när vi hade en bok på hennes modersmål.

(Läsambassadör, Biblioteken i Malmö)

Låneböcker

Låneböcker. Denna självklarhet och rikedom är en pålitlig resurs i en verksamhet som Läsambassadörerna. Om ni representerar ett bibliotek är det förmodligen självklart för er att tänka in dem som en tillgång. Men om ni representerar en annan typ av organisation kanske det inte är lika självklart.

Checklista

- Om ni representerar ett bibliotek är det enkelt att ha låneböcker med sig. En ordningsfråga är om ni vill låna ut dem till er själva via ett institutionslånekort, så att både ni och andra kolleger har koll på vilka böcker ni vill ha.
- Om ni representerar en förening eller någon annan aktör: Sök upp ett bibliotek och fråga om ni kan samarbeta. Kan ni skaffa ett institutionslånekort? Kan ni förutom "vanliga" låneböcker också få ta med er utgallrade böcker?
- Planera i god tid vilka slags böcker ni behöver, och ungefär hur många.
- Är det vissa extra populära titlar kanske ni behöver reservera dem.

Begagnade böcker

Begagnade böcker kan fungera både som gåvoböcker och som böcker att ha med sig på aktiviteter att läsa högt ur eller låna ut för läsning. Utbudet av begagnade böcker är stort och det finns flera fördelar med att välja det här alternativet, helt eller delvis. Till exempel blir det inte samma kostnad per bok, och det är miljövänligt. Men det finns också svårigheter. Vissa titlar och nya populära böcker kan vara svåra att få tag på. Det finns också en risk att man får med sig böcker som inte funkar för de målgrupper man möter.

Checklista

- Börja i god tid om ni vill satsa på att använda begagnade böcker. För om ni inte får in det ni behöver och vill ha, kanske ni behöver ordna fler böcker på andra sätt.
- Om ni vill köpa begagnade böcker hittar ni det på antikvariat, säljmarknader på internet, loppmarknader och i second-hand-butiker.
- Kolla er organisations regler för inköp så att du vet vad som gäller innan ni börjar köpa in.
- Vad letar ni efter? Bestäm några kriterier i förväg. Tänk till exempel på skick, pris, ålder på böckerna, typer av böcker, vilka åldersmålgrupper de är skrivna för. Bra frågor att ha i bakhuvudet är: vilka böcker vill ni ha? Och minst lika viktigt: vilka böcker vill ni inte ha?
- Kontakta organisationer som säljer begagnade böcker – kanske vill någon av dem samarbeta med er.
- Böcker som kan skänkas till er: Ett utrop via sociala medier, andra kommunikationskanaler, eller direkt till samarbetspartners och boende i kommunen kan vara ett sätt att nå ut.
- Förbered er praktiskt: Oavsett om ni söker begagnade böcker som säljs eller skänks – förbered er praktiskt för att kunna ta emot större mängder. Tänk på plats och tider för mottagande. Tänk också ut hur ni ska förvara dem.

- Om ni tar emot böcker som skänks av privatpersoner – fundera på om ni bara vill ta emot dem eller om ni vill passa på att göra det lite mer personligt. Till exempel kan ni be givarna skriva ett kort boktips om någon av böckerna de ger bort. Eller bara berätta i en hälsning vilken som var deras favoritbok och varför.
- Om ni tar emot böcker som skänks – planera vad ni ska göra med de böcker som inte funkar för verksamheten.
- Ta inte med er böcker som är i dåligt skick såvida ni inte planerar en särskild aktivitet där just de böckerna passar bra (som till exempel i skapande aktiviteter – där kan de verkligen komma till användning).
- Ta inte med böcker som ni inte tror kommer att funka (om ni inte har någon särskild tanke med det). Det riskerar att dra ner intrycket av det totala utbudet böcker.

Man märkte på de små barnen, att om de fick en bok, att de gick i väg med den i en sån dubbelfattning. Jag tror att det spred jättemycket glädje hos jättemånga barn i Malmö.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Det har varit väldigt bra att vi har kunnat ge bort böcker. Många barn blir väldigt tacksamma över att få en bok.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Att välja böcker

Hur väljer ni vilka böcker ni ska ta med er? Ju mindre ni vet om den målgrupp ni kommer att träffa, desto viktigare att ni väljer många olika slags böcker. Och ju mer ni vet om själva böckerna ni har att välja bland, desto lättare blir det. Låt böckerna vara som en buffé. Det ska, i bästa fall, finnas något för alla. Ju mer inkluderande sortiment ni har, desto mer välkomnande blir det för de ni möter. Tänk in aspekter som ålder, intressen, läskunnighet, språk, funktionsnedsättningar och livssituationer – då har era böcker en chans att vara relevanta för många.

Om ni inte är vana vid att välja böcker, föreslår vi att ni ber ett bibliotek om råd kring hur ni ska tänka.

Checklista

- Igenkänning: Ta med några böcker som ni tror att målgruppen kan känna igen på något sätt. Det kan till exempel vara böcker som ni tror att de har hört på förskolan, klassiska sagor, böcker som finns som film, eller böcker i populära ämnen.
- Mera igenkänning: Ta med åtminstone några böcker som ni själva och/eller läsambassadörerna känner till och har läst och gillar.
- Be de unga läsambassadörerna vara med och välja ut böcker. Vilka böcker tror de skulle funka?
- Peppa läsambassadörerna att provläsa ett par av böckerna högt. Då känner de sig säkrare när de sen ska läsa högt för andra.
- Utgå från passion och läslust: Att tipsa om böcker man själv tycker är bra – det smittar av sig och märks.
- Variera svårighetsgraden: Ta med allt från mycket enkla bilderböcker och kapitelböcker, till mer avancerade. Ta med både tunna och tjocka böcker. Tänk också på att böcker där texten är luftigare kan upplevas som mer lättlästa än andra.
- Böcker på flera språk: Att ta med böcker på flera olika språk har flera vinster. Bland annat handlar det om att öka tillgängligheten för de målgrupper ni möter, och att använda den samlade språkkompetensen hos er som grupp.

- Böcker i olika genrer och om olika ämnen: Ibland är det ämnet snarare än boken som lockar. Ett barn som inte verkar intresserad av läsning, kanske är jätteintresserad av enhörningar, digitala spel, fotboll, hajar, någon musikstil, träd eller flaggor.
- Normkreativa böcker: Böcker som representerar personer med olika bakgrund, olika livssituationer och olika miljöer är viktiga för att skapa inkluderande sammanhang.
- Böcker som är tillgängliga för personer med olika typer av funktionsnedsättningar: Det kan vara lättlästa böcker, taktila böcker, böcker med punktskrift och böcker med tecken. Samarbeta med närmaste bibliotek för att få råd och tips.

Vi hade med oss en bok som var en fortsättning på en serie. Familjen kände igen sig i huvudpersonerna och de hade haft den första delen som ljudbok och lyssnat på tillsammans. De blev jätteglada när de fick den som gåvobok. Både för att det påminde dem om ett fint minne de hade och för att de nu fick fortsättningen. För familjen var det också betydelsefullt att de kunde identifiera sig med huvudpersonerna.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Att välja plats – eller platser

Hur väljer man plats för en verksamhet som Läsambassadörerna? Och hur många platser ska man välja? Det finns flera aspekter att ta ställning till när det gäller vilka platser som är lämpliga. En del kanske redan finns besvarat i er planering. Annat kommer ni att komma fram till under arbetets gång.

Checklista

- Planera in tid för att gå /åka runt och rekognoscera i området eller kommunen där ni ska ha verksamheten. Det är bra att göra oavsett om ni redan känner området eller inte. För nu har ni läsambassadörsblicken på er.
- Om ni ska ha flera platser: Planera minst några av dem tillsammans med de unga läsambassadörerna.
- Har ni en idé om vilken målgrupp ni vill nå? Välj i så fall en plats där ni tror att den målgruppen befinner sig.
- Vill ni nå ett stort antal barn och unga? Välj en plats där många rör sig/befinner sig.
- Vill ni nå barn och unga från olika geografiska områden? Välj en plats som många besöker. Det kan vara för att den är en ständig målpunkt, till exempel en strand, en park, en extra rolig lekplats eller en yta utanför en populär verksamhet. Det kan också vara för att den är en tillfällig målpunkt, till exempel används för andra sommaraktiviteter som är till för alla.
- Vill ni nå barn och unga från ett specifikt geografiskt område? Välj en eller flera platser som används i det området. Det kan vara gårdar vid flerfamiljshus, en lekplats, en park i området. Det kan också vara en plats där det finns andra aktiviteter som riktar sig till barn eller unga i området.
- Besök platsen i förväg, helst samma veckodag tidpunkt som ni planerar använda den. Försök att provanvända den. Finns det något som stör? Ljud, för mycket rörelse, andra aktiviteter?
- Passar platsen för era aktiviteter? Varför/varför inte?
- Är platsen tillräckligt bekväm för att man ska vilja där en stund?
- Finns det någon eller några platser där ni skulle kunna samarbeta med andra aktörer som vill erbjuda aktiviteter till samma åldersmålgrupp?

- Finns det någonting i närheten av platsen som gör att folk kommer att passera och har tid att stanna upp?
- Vill ni testa platser utomhus i det offentliga rummet eller vill ni jobba nära andra verksamheter, till exempel fritids, öppna förskolor etc?
- Vill ni testa flera platser med olika funktioner och egenskaper? Till exempel gårdar, stränder, parker, lekplatser, utomhusbad?
- Vill ni testa flera olika geografiska områden eller vill vi fokusera på ett område?
- Vad behöver ni veta om platserna i förväg när det gäller hur välbesökta de är, om det finns annan pågående verksamhet som kan störa – eller tillföra något?
- Vilken utrustning behöver ni för att kunna vara på de olika platserna?
- Behöver ni ta reda på mer om områdena eller platserna?

Erfarenheter

Olika platser fungerar olika bra för att nå olika typer av besökare. På vissa platser når man många som inte brukar besöka bibliotek, eller brukar läsa, på andra platser är det mer blandat. På vissa platser når man både barn och föräldrar, på andra platser kanske det mest är barn utan föräldrar.

Det hade ett starkt mervärde att vi var ute på så många olika platser, och att många fick hänga en dag med oss. Att det var kanske oväntat men väldigt välkommet. Att vi var med och skapade bra minnen i både barns och föräldrars sommarlov.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Vi har synts i många olika områden. Och vi har liksom tagit tillbaka platser till barn och unga.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Det var väldigt roligt att komma ut till gårdarna med våra praktikanter. Vi hade packat bibliotekets lådcykel med roliga, snabblästa böcker och sommarbokshäften.

(Susanna, bibliotekarie, Biblioteken i Malmö)

Transport av material och er själva

Hur långt är det mellan ert högkvarter och den plats ni ska till?
Hur ska ni lättast förflytta er själva, böckerna och annat material ni behöver? Det gäller att tänka igenom det här i förväg, inte minst därför att förflyttningen tar tid.

Checklista

- Planera in den tid det tar med förflyttning. Se till att ni har marginaler. Om den eller de unga läsambassadörerna ska förflytta sig med buss eller cykel – se till att det finns busskort eller fungerande cykel och hjälm.
- Om den eller de unga läsambassadörerna ska ta sig på egen hand till platsen – ta reda på så att de har koll på exakt vilken plats ni ska till.
- Böcker ska bäras så lätt som möjligt. Vi har testat rullväskor, lådcykel, ryggsäckar, tygkassar. Det beror på vilka resurser man har, hur många man är som hjälps åt och hur långt man ska bära dem.
- Se till att övrigt material är packat i förväg på ett sätt som funkar att transportera det på.

Erfarenheter

Tillsammans i förening: Vi har inte haft någon budget för att ordna med transporter. Våra läsambassadörer brukar gå. De har haft olika utgångspunkter. Om vi till exempel har haft läsambassadörer som är verksamma inom fyra olika geografiska områden, så har de startat dagen på en plats i sitt respektive område. Och sen har de gått därifrån till den plats de ska.

Biblioteken i Malmö: Under ett par somrar hade vi budget så att vi kunde köpa busskort till våra praktikanter som de fick ha under praktiken. När praktiken var slut lämnade de tillbaka busskortet så att nästa grupp praktikanter kunde använda dem. Busskortet underlättade, eftersom vår startpunkt under de åren var stadsbiblioteket, men vi var på platser runt om i hela Malmö. Nu kunde varje grupp praktikanter åka tillsammans med sin handledare till platsen de skulle till. En miss vi gjorde var att vi inte informerade praktikanterna i god tid innan praktiken att de skulle få busskort. En del hade redan köpt för egna pengar.

Varje gång vi var på någon plats, dekorerade vi den så att den skulle kännas välkomnande.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Berätta att ni är på platsen – signalera och kommunicera

Om man har en pop-up-verksamhet – hur visar man då bäst att man är på plats och har något att erbjuda? Våra vanligaste sätt att väcka uppmärksamhet har varit genom aktiviteter och med hjälp av ljud och någon form av kännetecken.

Checklista

- Skaffa t-shirts, nyckelband, stora namnskyltar eller något annat synligt kännetecken som ni alla kan ha på er. Även om det inte är en uniform ska det visa och signalera att ni är läsambassadörer.
- Vill ni ha något ljud som signalerar att ni är på väg, eller är på plats? Säga vad man vill om glassbilars melodier och högtalarsystem, men det är ett exempel på en verksamhet som verkligen signalerar sin ankomst.
- Visa att ni finns genom att "möblera" platsen ni är på.
- Kanske kan ni ha något kännetecken som vajar i vinden? En vimpel, ballonger eller ett fladdrande tygstycke?
- Ett parasoll kan fungera både som skydd för solen och som ett sätt att synliggöra en aktivitet.

- En eller flera skyltar som berättar vad det är för verksamhet fungerar på två sätt. Dels som ett sätt att informera, dels som ett sätt att markera närvaro.
- Att sätta igång med något, till exempel packa upp böcker eller pysselmateriel, visar att något är på gång.
- Gå runt och ta kontakt med folk på platsen. Berätta kort vad ni gör och välkomna dem. Kanske kan ni också ha en flyer att dela ut, eller informationsmateriel om sommarboken?
- Ropa ut att en aktivitet snart ska börja. Om ni är på en plats med relativt få andra ljud kan detta funka.
- Starta med någon aktivitet redan innan er planerade tid börjar. Detta brukar väcka nyfikenhet och göra att folk närmar sig. Kanske kan ni börja bläddra i någon bok, börja kasta kubb, eller börja måla något. Då signalerar ni genom handling att något händer.
- Om ni har cyklar eller väskor med er: Klä dem med informationsmateriel så fungerar de som skyltar samtidigt som de är transportmedel.

Erfarenheter

Ingen av oss har haft särskilt stora budgetar för marknadsföring. Vi har till exempel inte haft råd att trycka upp särskilt materiel. Flera handledare och praktikanter inom Biblioteken i Malmö har tyckt att det har varit jobbigt att det inte har syns tydligare vilka man är. Men ett år gjorde de egna, ganska stora namnskyltar som alla hade hängande på sig, där det stod Läsambassadörerna Biblioteken i Malmö. Det hjälpte. Det blev också kreativa processer när praktikanter målade och gjorde egna välkomstskyltar.

Att genomföra aktiviteter inom Läsambassadörerna

Nu äntligen är vi framme vid själva aktiviteterna. Det vill säga att välkomna barn, unga och familjer att kolla in böcker, lyssna på högläsning, läsa tillsammans eller på egen hand. Kanske också att pyssla, skapa eller spela någonting. Vi delar upp det här stycket i högläsning, tillsammans läsning, egen läsning, aktiviteter kopplade till läsning och aktiviteter som lockbete, variation och komplettering. Vi har också med ett stycke om Läsambassadörerna som extra aktivitet ihop med ett eller flera andra arrangemang.

Jag får upp de här minnena hur vi kommer till olika platser, hur vi börjar pynta och skapa en fin miljö. Det känns som att det ofta var fint väder. Här har vi barn och unga som sitter på filtar i gräset och läser. Det var ju en stor del av sommaren. Som dagliga läspicknicks mer eller mindre. Det här att hela tiden vara ute och möta människor.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Högläsning

När det gäller högläsning har våra läsambassadörer och handledare testat sig fram. Ofta har de själva förberett sig med ett par böcker, men de har också beredskap att läsa andra böcker. Högläsningen kan göras för en grupp eller för ett enskilt barn. Högläsningen kan vara att läsa en hel bilderbok, eller läsa ett stycke ur en kapitelbok.

Checklista

- För många tar det tid att vänja sig vid att läsa högt. Man kan behöva öva många gånger. Det kan vara hjälpsamt att få höra hur andra gör.
- Det är också bra att få öva på att läsa högt ur flera sorters böcker. Någon kanske känner sig mer bekväm med småbarnsbilderböcker, medan någon annan föredrar kapitelböcker, eller faktaböcker.
- Förbered innan vem/vilka som är beredda att läsa högt.
- De första gångerna kan det underlätta om en handledare inleder högläsningen, och att någon annan sedan tar över.
- Kom ihåg att högläsning precis som all läsning kan göras på många olika sätt.
- Kanske vill två hjälpas åt med högläsningen av en bok? Man kan till exempel dela på replikerna, eller hjälpas åt genom att den ena läser och den andra uppmärksammar bilderna (om det finns några) Eller bara vara två som "håller i" den här stunden tillsammans.

Egen läsning

Det är också möjligt för en besökare att läsa helt på egen hand. Välja en bok som passar och ha sin egen lässtund. Ibland har mor-eller farföräldrar, syskon eller föräldrar läst för de barn de varit tillsammans med. Ett sätt att skapa incitament för egen läsning är att tipsa om sommarboken, eller liknande aktiviteter. (Sommarboken är en läsutmaning som många bibliotek har under sommaren. Om man läser ett visst antal böcker och skriver kort om dem, så får man en bok som present.) En sommar tipsade våra läsambassadörer extra mycket om sommarboken. Tipsandet ledde till att många barn passade på att börja läsa redan på plats hos Läsambassadörerna.

Checklista

- Se till att ha med tillräckligt många böcker så att det räcker även för dem som vill läsa på egen hand.
- Prata med besökare och välkomna och peppa dem att läsa själva om de vill.
- Ni kan också se till att ha skriftlig peppig information om att man gärna får läsa själv.

Jag hade individuella samtal med alla i förväg för att kolla – finns det individuella svårigheter, finns det osäkerhet etcetera, sen övade vi på hur vi kunde göra. En kille hittade en fotbollsbok och gick runt och frågade barnen "Messi eller Zlatan," och så bläddrade de i den tillsammans. Man får hitta sätt som funkar för var och en utifrån deras förutsättningar.

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

En kille kom varje dag men var inte intresserad av böcker, bara de andra aktiviteterna. Sen en dag fick han syn på en bok som heter Kråke spelar spel. Han frågade vilket spel de spelade i boken. Då föreslog jag att vi kunde läsa boken tillsammans för att ta reda på det. Han blev verkligen engagerad i boken. Efter det har han fortsatt komma och läsa.

(Samordnare, Tillsammans i Förening)

Tillsammansläsning

Tillsammansläsning kan vara att en eller flera besökare läser tillsammans med en läsambassadör (och/eller en handledare). Här har det oftast varit besökarna som valt vilken bok man ska läsa. Tillsammansläsning är ibland något som uppstår från början, ibland något som kommer efter ett tag. Det här kan vara ett sätt att faktiskt få prova att läsa högt utan att känna att det är någon prestation i det.

Checklista

- Tillsammansläsning kan vara överenskommet från början, eller hända spontant. Det finns inget "rätt" sätt, gör det som passar i situationen.
- Tillsammansläsning kanske bara händer i början eller på en sida av boken, sen kanske resten blir högläsning. Eller så är det tvärtom, att det blir mer och mer. Låt det bli som det blir.
- Tillsammansläsning kan vara superspeciellt för den eller de besökare som deltar i det. Hur stort steget är för att våga vara med och läsa vet bara den personen själv. Eller så kanske det är en besökare som verkligen har behov av att träffa snälla medmänniskor. Det kan vara bra att bekräfta stunden man haft tillsammans genom att tacka för den gemensamma läsningen efteråt.

Aktiviteter kopplade till läsning

Ofta har vi bjudit in till aktiviteter som man kan göra samtidigt som man lyssnar på en bok, eller efteråt. Kanske håller man på att pyssla eller rita samtidigt. För en del barn och unga är det också lättare att fokusera om man gör något med händerna samtidigt som man lyssnar. Vi har också haft högläsning som pågår samtidigt som lugna/tysta aktiviteter. Även den eller de besökare som enbart kommit för att göra armband, får då möjlighet att höra en bok samtidigt, och vara del av den gemenskapen. Ibland har läsambassadörerna peppat besökare att rita något motiv som hör ihop med boken de läser.

Checklista

- Förbered aktiviteter som funkar ihop med läsning. Att måla kända karaktärer från böcker kan vara en aktivitet som är lätt att känna igen och förstå.
- Välj 1–2 aktiviteter per gång. Om ni väljer fler kan det bli rörigt, och läsningen riskerar att försvinna.
- Fast om ni vill ha flera aktiviteter kan det funka, bara ni skapar en struktur för det. Ett sätt är att dela in varje aktivitet i en tydlig station, och skapa en rotation mellan stationerna.
- Planera hur det ska funka praktiskt på platsen. Om besökare ska kunna rit och måla, behöver det finnas stadiga underlag för pappren så att det går.
- Gå igenom materialet i förväg, så att ni i god tid märker om något har tagit slut/har gått sönder och behöver ersättas.
- Informera! Gärna både skriftligt och muntligt vad som finns att göra.

Under sommaren har vi pågående aktiviteter som fotboll eller pyssel som kanske är mer lockande för barnen. Jag samlar en liten grupp som kanske bara står och tittar på och tar med en bok och vi går och sätter oss en bit bort. Ibland har vi högläsning, ibland vill de läsa själva.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Övriga aktiviteter

Kubb, fotboll, pyssel, improviserad teater, sångstunder. Det är kanske de vanligaste aktiviteterna som Läsambassadörerna haft vid sidan om läsning. Att erbjuda andra aktiviteter kan fungera som ett sätt att väcka uppmärksamhet, locka besökare som kanske inte hade kommit annars, men som sedan kanske också stannar för läsning.

Checklista

- Välj aktiviteter som kompletterar läsningen men inte stör den.
- Om du har aktiviteter som innebär rörelse eller ljud, lägg dem innan eller efter läsningen, eller en bit bort.
- Fundera på hur du kan koppla ihop olika böcker och aktiviteter. Finns det böcker i ämnen som gör att en viss aktivitet blir relevant sedan?
- Aktiviteter som syns eller hörs kan locka besökare som kanske inte märker eller ser läsningen. Den sortens aktiviteter kan funka bra som en start. Det kan också vara ett sätt för besökare att bilda sig en uppfattning om personerna som ingår i Läsambassadörerna innan de sedan bestämmer sig för om de vill stanna kvar eller inte.
- Ofta samlas barn kring aktiviteter utan att delta. Man kan erbjuda de barnen att vara med på något annat i stället, i det här fallet läsning.

Vi har massor av olika böcker som vi tar med oss, så att det ska finnas något för alla. Till exempel har vi med oss fotbollsböcker för de som är fotbollsintresserade, och då spelar vi också lite fotboll.

(Handledare, Tillsammans i Förening)

Läsambassadörerna som en extra aktivitet i ett annat arrangemang

Oftast har vi haft Läsambassadörerna som egna arrangemangspunkter, men då och då har vi också testat att ingå i andras arrangemang. Det har till exempel varit områdesfestivaler, fotbollskollo och scenkonst. Våra erfarenheter är lika blandade som arrangemangen vi varit en del av.

Checklista

- Är Läsambassadörerna ett relevant komplement till det andra arrangemanget?
- Är det gynnsamt för målgruppen/de tänkta besökarna om Läsambassadörerna är med?
- Om man inte vet det – kan man testa en gång och sedan utvärdera?
- Funkar det praktiskt för Läsambassadörerna att vara med?
- När passar det att Läsambassadörerna är med? Är det innan eller efter huvudarrangemanget, eller är det under tiden? Vilka fördelar och nackdelar finns med de olika alternativen?
- Hur ska ni märkas och synas om ni är en del av ett större arrangemang? Har ni möjlighet att informera om att ni är på plats?
- Är Läsambassadörerna med för att det verkar bra eller för att det är tvunget? Ibland förväntas man medverka i vissa arrangemang för att ens organisation förväntas medverka. Men kanske passar inte själva verksamheten med arrangemanget som ska genomföras. Gå på er magkänsla och lyft eventuella frågor med berörda i förväg.

Planering av varje enskild aktivitet – och av helheten

När vi har genomfört Läsambassadörerna har vi haft många olika aktivitetstillfällen. Förutom att det är viktigt att planera varje enskilt aktivitetstillfälle, är det också bra att ha en koll på helheten. Om man är på samma plats flera gånger kan det vara bra att ha lite olika upplägg för besökarnas skull. Om man har olika upplägg har man också själv större möjlighet att komma fram till vad som funkar bra och varför. Det gäller både för Läsambassadörerna och för besökarna.

Checklista

- Brainstorma/planera fram en bruttolista med olika slags upplägg och aktiviteter som ni vill testa.
- Välj upplägg utifrån vad som verkar passa de förutsättningar som finns.
- Jämför de olika uppläggen ni testat och resonera kring vad som funkar bra och varför.
- Om ni hittar ett eller några favoritupplägg – tillåt er att köra det flera gånger.
- Om något verkligen inte funkar- då kanske ni ska sluta göra det, även om ni egentligen hade planerat in att det skulle göras flera gånger.
- Ställ in eller ändra när ni behöver, om det blir bättre så.

Fördelning av arbetstiden: utåtriktat arbete och allt det andra

De läsfrämjande aktiviteter vi har haft inom Läsambassadörerna, har vi nästan alltid genomfört på eftermiddagarna. Förmiddagarna har vi använt till bland annat planering och förberedelser, teambuilding samt vidareutbildning. Men förmiddagarna har också funkat fint för att till exempel testa på andra arbetsuppgifter.

Det här sättet att lägga upp dagarna på, har gjort det lättare för oss att vara flexibla och att utveckla verksamheten successivt. Förmiddagarna blir också ett återkommande tillfälle att tillsammans gå igenom de aktiviteter man hade dagen innan. Ett annat sätt att se det på är att förmiddagarna (det "inre" arbetet) ska ha ett innehåll som gör att eftermiddagarna (det utåtriktade arbetet) fungerar. Anledningen till att vi valt förmiddagarna till inre arbete och eftermiddagarna till utåtriktat arbete, är att vi har arbetat med läsfrämjande i det offentliga rummet. Där är det helt enkelt för folktomt på förmiddagarna. Vi har också kommit fram till att det blir för mycket att låta hela arbetsdagen bestå av läsfrämjande aktiviteter. Det orkar man inte i längden.

Det bästa är när man har planerat något och sen gör det första gången och det funkar, att det ger något positivt till barnen. Det är något positivt till världen, och till mig.

(Läsambassadör)

Det känns väldigt najs att man är med och planerar. Man känner sig mer delaktig, att man får använda sig av de idéerna som man själv har kommit på.

(Läsambassadör)

Checklista

- Fördela arbetstiden så att det blir tillräckligt lång tid för både läsfrämjande aktiviteter och annat arbete som behövs utföras.
- Gör ett schema för hela perioden. Det gör inget om ni inte känner till allt som ska hända. Schemat är ändå bra för att skaffa sig en överblick.
- Försök beräkna hur lång tid varje moment när ni lägger in dem i schemat.
- Om ni tror att ett moment går snabbare än den tid som är avsatt i schemat, lägg då hellre in ett extra moment eller en paus. Eller förbered handledare och läsambassadörer på att det kanske blir tid över som de kan använda till annat. Det skapar bättre stämning och ett mer dynamiskt arbetsklimat.
- Förbered olika slags workshops och aktiviteter som ni kan ha tillsammans med läsambassadörerna på er planeringstid, så att ni har ett lager att ta av vid behov. Kanske märker ni till exempel att ni behöver plussa på med mer teambuilding, eller mer eget läsfrämjande arbete.
- Om ni är ett bibliotek eller samarbetar med ett bibliotek: Vilka olika arbetsuppgifter finns det som de unga läsambassadörerna kan få prova på?
- Behöver ni några dagar där ni lägger upp arbetet helt annorlunda? Att bryta den vanliga lunken kan skapa lite extra pepp.
- Kom ihåg att planera för firande, åtminstone i samband med avslutningen.

**En praktikant sa att han aldrig hade läst en bok.
Sen fick han tips om en bok under praktiken.
Och så började han läsa. Sen var han helt fast i
boken och missade tiden till vår samling,
han satt bara och läste.**

(Handledare, Biblioteken i Malmö)

Bokcirkarna

Förord

En del av Läsambassadörerna inom Tillsammans i förening är de bokcirklar vi genomför varje termin. Här delar vi med oss av våra erfarenheter av den verksamheten. Vi utesluter sånt som vi redan har beskrivit i texterna om den uppsökande verksamheten, även om en del av det är giltigt när det gäller bokcirkarna också.

Inledning

Sedan 2020 har Tillsammans i förenings läsambassadörer haft bokcirklar för barn och unga på olika platser i Malmö. De genomförs oftast på skolor, men även på andra platser. Antalet varierar: hitintills har man haft upp till 7 bokcirklar per termin. Till bokcirkarna kommer barn och unga i olika åldrar och med olika erfarenheter av böcker och läsning. En del är avvaktande eller till och med negativt inställda till böcker från början, medan andra redan är vana läsare. Successivt har vi arbetat fram en struktur för den här kontinuerliga verksamheten. Det relationsbyggande arbetet är den allra viktigaste byggstenen. Samskapande och involvering är andra centrala delar. Men hur gör man för att barn och unga som inte brukar läsa ska vilja börja delta i en bokcirkel? Och vad är det som gör att de fortsätter, och är med hela tiden? Här berättar vi konkret om arbetet och ger tips och förslag till andra som vill testa på liknande upplägg.

Innan bokcirkeln hade jag aldrig tagit upp en bok själv. Nu älskar jag att utforska böcker som finns! Jag har typ hittat en ny hobby.

(Deltagare i bokcirkel)

Det relationsbyggande arbetet i bokcirkelarna

Precis som i det uppsökande arbetet med Läsambassadörerna är relationer en viktig grund. Eftersom bokcirkelarna är en kontinuerlig verksamhet, där man träffas en gång i veckan över en längre tidsperiod, är kontinuiteten viktig. Det ska helst vara samma ledare under hela bokcirkeln. Bokcirkeln är en pågående aktivitet där man utvecklas tillsammans. För deltagarna är det en stor trygghet att möta samma ledare varje gång. En bra relation innebär bland annat att man känner sig sedd och bekräftad. Det behöver man jobba med hela tiden. När det uppstår konflikter behöver man vara noga med att lösa dem på ett objektivt sätt. Att alla känner sig hörda och sedda, att alla har fått säga sitt. Det är en stor del i att bygga relationer.

Checklista

- Det relationsbyggande arbetet börjar samtidigt med verksamheten. Och det slutar egentligen aldrig. Om grunden är bra byggd, kommer man att fortsätta vara en viktig person även efteråt. Man minns varandra, och det kan bli fina möten om man träffas. Det är ett kvitto på kvaliteten på verksamheten.
- Var närvarande och bekräfta alla deltagare varje gång ni träffas. Hitta ditt sätt att bekräfta andra personer så att det hörs att du menar vad du säger.
- Var uppriktig när det gäller din inställning till olika böcker och läsande.
- Var nyfiken och intresserad.
- Visa respekt för er gemensamma tid så att alla får utrymme. Som ledare är det din uppgift att se till att inte en person tar plats på andras bekostnad.
- Att bygga tillit är en del av att bygga goda relationer. Fundera på vilka möjligheter du har att skapa tillit under bokcirkeln.

På en plats hade vi återkommande barn i flera år. Man lär känna dem. När föräldrarna också kommer förbi och uppskattar det, och man också kan bygga relation med deras föräldrar, det är väldigt viktigt tycker jag. Speciellt i det här arbetet som vi gör.

(Ledare, Läsambassadörernas bokcirklar)

Det finns vissa faktorer som höjer motivationen. Att träffa externa personer, jobba mot verkligheten, vara på andra platser, det är viktigt för barnen.

(Elisabet Niskakari, bibliotekarie, Malmö stad)

Konceptet

Att bokcirkeln skulle vara något mer än träffar där man fokuserade på en bok – det hade vi bestämt från början. Vi visste också att vi ville ha återkommande träffar så att man som deltagare kunde vara med under en längre period. Förutom de återkommande träffarna på en och samma plats, har vi utflykter till andra ställen. Varje bokcirkel avslutas med ett besök i en bokhandel, där varje deltagare väljer en bok som hen sedan får.

Platsen

De flesta bokcirklar har vi på skolor runt om i Malmö. Några har varit i föreningslokaler. Att ha en bokcirkel inom skolans område är lättare än att ha den på en annan plats, eftersom skolan associeras med böcker och läsning, och lugn och ro. När vi har haft bokcirklar i föreningslokaler har det blivit lite stöjigare och svårare för deltagarna att fokusera på läsningen. Det kan verka udda att vi lyckas locka icke läsvana barn och unga att läsa i skolans miljö på fritiden. Kanske beror det på att vi som aktör inte representerar skolan och att det vi har inte är lektioner, utan något annat.

Checklista

- Skolans lokaler funkar bra, men välj ett annat rum än klassrum, till exempel skolbibliotek, grupprum.
- Kom överens med den som är kontaktperson för lokalen hur allt praktiskt ska funka med nycklar, öppning och stängning.
- Kolla med någon som känner till lokalen att det inte finns någon störande verksamhet i närheten.
- Det kanske viktigaste är att kunna ha samma lokal alla gånger. Annars blir det svårt för deltagarna att hitta rätt. Det blir också svårt för ledarna att planera eftersom de då kanske inte vet hur lokalen ser ut.
- Planera möbleringen så att den passar för dagens aktivitet.
- Det är viktigt att alla trivs i lokalen. Stäm av med deltagarna om de tycker att lokalen funkar.

En dag när jag kom till en skola för att hålla i en bokcirkel var det tre tidigare deltagare som såg mig. "Fatma, Fatma kommer du ihåg mig? ropade en av dem. De gick i nian nu men hade varit med i Läsamambassadörernas bokcirkel när de gick i sexan. "Jag läser fortfarande, jag lovar, jag läser fortfarande", ropade hon. Det är fint när man efter tre år får såna kvitton på effekterna det har.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Vi vill helst nå alla barn oavsett om de gillar läsa eller inte. När en "jamen jag är här för att fika", blev jag jätteglad. Jag tänkte yes, vi har fått hit den personen.

(Ledare, Tillsammans i förening)

Information och kommunikation

Vi hade redan tidigare haft olika sorters verksamhet på skolor, så vi har varit en känd samarbetspartner för flera skolor. Med tiden har vi tagit kontakt med fler, och så har skolor kontaktat oss och bött oss ha en bokcirkel hos dem. För att barn och unga ska få reda på bokcirkeln är det viktigt med information både från skolan och ledarna. Det är också viktigt att vi har någon kontaktperson på skolan som vi kan nå när det behövs och som kan informera deltagarna om eventuella förändringar.

Checklista

- Var tydliga gentemot varandra inom och mellan organisationerna om hur informationen och kommunikationen ska gå till och vem som ska göra vad. Det gäller både inför uppstarten och under terminen.
- Ta tid på er att informera, särskilt inför en ny bokcirkel. Det kan vara svårt att starta en bokcirkel redan första veckan på terminen. Då kanske inte informationen hinner nå alla intresserade.
- Ge information både muntligt och skriftligt. Alla tar till sig informationen på olika sätt.

Läsambassadörerna främjar inte bara läsning, utan hela den personens utveckling. Det blev så tydligt när vi pratade med deltagarna. Genom att vi främjar läsning, tillkommer mycket annat också. Det handlar om att synliggöra stora frågor, som hbtq, normer, alla diskrimineringsgrunderna.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Planering och struktur

Innan en bokcirkel börjar så har vi gjort en övergripande planering. I planeringen av upplägget finns alltid utrymme för flexibilitet och förändringar. Det vi bestämmer i förväg är längden på bokcirkeln, vilka utflykter vi ska göra (och vilka datum). Vi tar också fram förslag på böcker och aktiviteter för varje gång. I planeringen ingår också att ta fram en risk- och konsekvensanalys. För varje bokcirkel vi har lär vi oss nya saker som gör att vi kan utveckla vår planering till nästa gång. Det är viktigt att tänka in organisation och struktur när man planerar en bokcirkel. Vad ska göras vilken gång för att det ska bli en bra dynamik? Och hur ska varje enskild träff vara upplagd?

Checklista

- Välj en eller flera böcker som ska läsas under bokcirkeln. Låna eller köp in så många exemplar som behövs.
- Planera några reservböcker ifall vissa deltagare (eller alla) behöver en annan bok.
- Gör ett schema för hela bokcirkeln. Lägg in typ av läsfrämjande aktivitet och pysselaktivitet.
- Gör också interna scheman för varje gång. Försök bedöma hur lång tid de olika momenten kan ta. Stämmer summan med den tid som är avsatt?
- Lägg in förslag på aktiviteter för hela bokcirkeln.
- Boka tid med de platser ni gör utflykt till under bokcirkeln.
- Se över schemat – är det en lagom mix av olika delar? Hänger det ihop? Är det något som saknas?

Vid varje introduktion så brukar vi köra en workshop med barnen om vad vi ska läsa och vilka aktiviteter vi ska göra. Sen brainstormar vi kring läsning för att få en uppfattning om vad gruppen tycker om läsning.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Första träffen

Vid den första träffen för varje bokcirkel ligger fokus helt på att bygga relationer. Det är viktigt att deltagarna kan känna sig trygga och bekväma med våra ledare. Vi vill också att deltagarna ska känna sig trygga och bekväma med varandra. Då är det lättare för dem att vara aktiva i de läsfrämjande aktiviteterna. Vi frågar också efter deltagarnas förväntningar, önskningar och idéer inför bokcirkeln. Den input vi får in här, använder vi för att justera planeringen. Det innebär att deltagarna får ett kvitto på att de är med och påverkar upplägget.

Checklista

- Förbered er när det gäller hur ni vill jobba relationsbyggande. Det handlar mer om bemötande än aktiviteter, men aktiviteter kan underlätta både för er och för deltagarna.
- Ta reda på det ni kan om deltagarnas språkliga förmåga och deras erfarenheter av böcker och läsande.
- Var tydlig med det som redan är fast bestämt, som till exempel studiebesök på ett bibliotek, avslutande besök på en bokhandel.
- Välkomna den input ni kan ta hand om – att göra det möjligt för deltagarna att vara medskapare är inkluderande och kan stärka intresset och peppen för att vara med.
- Lämna information både muntligt och skriftligt (och var beredd att upprepa den nästa gång).

De "vanliga" bokcirkelträffarna

Vi är två ledare vid varje bokcirkelträff. Ibland har vi planerat i förväg att vi ska dela gruppen, och ibland gör vi det vid behov. En ledare fokuserar på boken och en fokuserar på andra aktiviteter. Vi brukar ha högläsning, men också språkträning och samtal om boken. Vi är noga med att gå igenom momentet med högläsning. Att det är viktigt att visa respekt för den som läser och att förstå att alla gör så gott de kan. I början är det flera – eller många – som är obekväma med att läsa högt. Men efter några gånger brukar alla eller nästan alla vilja göra det. Förutom läsning brukar vi läsfrämja genom att fördjupa oss i språket. Finns det ord de inte förstår, till exempel? Vi har också samtal om boken, och ämnen som boken handlar om. Vårt minst lika viktiga sätt att läsfrämja är att bygga upp aktiviteter kring boken. Det kan vara allt från att göra en teater kring boken eller att göra bokmärken. Ibland delar vi upp deltagarna i två grupper för att till exempel pyssla med en grupp och läsa med en, och sen skifta. Eller, om det är deltagare som inte kan koncentrera sig, så tar en ledare några avsides och gör något annat med dem.

Checklista

- Kom till varje träff med en planering, en reservplanering och en beredskap att improvisera om varken planeringen eller reservplaneringen fungerar.
- Var ärliga med deltagarna om det är något som inte funkar. Erbjud ett alternativ istället.
- För en del deltagare tar det lång tid innan bok-och läsintresset väcks. Ha tålamod och låt dem ta det i sin takt. Att de kommer och vistas i verksamheten kommer att smitta av sig på dem på något sätt även om de inte deltar aktivt i det läsfrämjande.
- Se till att vara en medspelare. Inte bara visa eller titta på. Ni ska göra det de gör. Det är det som bygger relationer.

På en skola läste vi böcker och berättade spökhistorier. Sen började de skriva sina egna berättelser. Nästa steg blir att de läser upp sina berättelser i Folkets park. Vi gör det efter skoltid men både skolbibliotekarien och fritids är involverade. De är fantastiska och väldigt kreativa. I en bokcirkel i en annan del av Malmö är barnen intresserade av teater. Där brukar de ofta göra teater av böckerna de läser.

(Läsambassadör, Tillsammans i förening)

Mer än bokcirkel

Ibland kan det som var en bokcirkel förvandlas till ett kreativt arbete och kanske även framträdanden. Ibland kanske man har en beredskap att lägga in det i planeringen från början, och ibland kan det uppstå mer oväntat. Att spela teater och att läsa egna texter är två såna exempel från bokcirkelar och samarbeten vi har haft.

Checklista

- Ha beredskap att vara flexibel när det gäller bokcirkelns upplägg. Då kan ni ta chansen att hoppa på möjligheter som uppstår under bokcirkelns gång
- Kolla med deltagarna vad de är intresserade av för kreativt arbete när ni startar bokcirkeln.
- Våga testa. Om det är givande för deltagarna och leder till de mål ni har för verksamheten kommer det att ge er nyttiga erfarenheter.
- Man blir klokare tillsammans. Om ni har möjligheter att samarbeta med andra verksamheter som ni delar mål med, så kan det stärka era verksamheter. Det kan också ge både liknande och olika värden till era respektive verksamheter.

Utflykter till litterära och bokliga miljöer

Under våra bokcirklar brukar vi besöka ett bibliotek. Några gånger har vi också varit på Funnys Äventyr i Malmö, som är ett litterärt upplevelsecentrum. Och varje bokcirkel avslutas med att vi besöker en bokhandel tillsammans. Det ingår i bokcirkelns budget att kunna köpa en bok till varje deltagare. De här besöken är uppskattade av deltagarna. Det blir ett sätt att bekräfta det litterära sammanhanget, och också ett sätt att vara tillsammans i en miljö som många är ovana vid.

När vi besöker bibliotek ser vi också till att deltagarna får information, antingen av en bibliotekarie, eller av oss ledare, om allt man kan göra på ett bibliotek. Vi märker att det har en stor betydelse att vi kommer hit tillsammans. Även om de flesta har varit på besök på bibliotek med sin klass till exempel när de gick i förskoleklass, så är det värdefullt att komma hit i ett annat sammanhang som är utanför skoltid. Det bekräftar ytterligare biblioteket som en miljö som är tillgänglig på fritiden. När vi besöker en bokhandel innebär det också att vi tar oss till centrum. För yngre deltagare är det lite speciellt i sig. För många är det första gången de är i en bokhandel, och för ännu fler är det första gången de köper en bok till sig själva. Det blir lite som en examensritual och det blir en högtidlig känsla.

**Att åka till en bokhandel tillsammans...
Det blir en jättefin grej. Jag är alltid lika
förvånad över hur exalterade de är att få
åka på de här grejerna.**

(Verksamhetsledare, Tillsammans i förening)

**Jag gillar inte att läsa berättelser
men jag vill ha den här faktaboken
om mode som jag vill läsa för jag vill
bli modedesigner.**

(Deltagare i bokcirkel)

Checklista

- Fundera på vilka verksamheter som skulle vara bra utflyktsmål för er bokcirkel. Kanske har ni ett särskilt tema som gör att det passar extra bra med någon viss verksamhet?
- Boka tid långt i förväg med de ni ska göra utflykter hos så att ni vet vad som funkar.
- Kolla om ni kan få en guidad rundvandring eller presentation av verksamheten ni besöker.
- Ta reda på i god tid hur ni ska ta er dit.
- Fundera på hur ni behöver förbereda deltagarna innan utflykten. Vad behöver de veta om stället ni ska besöka? Hur många har varit där förut?
- Utvärdera aktiviteterna. Samtala med era deltagare efter utflykterna så att ni får reda på hur de upplevde det.

**Det har varit en framgång att
Läsambassadörerna är tillgängligt för
alla, inte bara för barn som älskar att läsa,
utan verkligen alla barn oavsett läsvana.**

(Ledare, Tillsammans i förening)

**Min mamma lämnade in blanketten
vi fick och jag har skapat ett
bibliotekskort. Jag har lånat hem
3 böcker som jag läser nu.**

(Deltagare i bokcirkel)

**Det gör mig så stolt över Läsambassadörerna
att vi introducerar många barn till läsning
och att läsning kan vara roligt.**

(Ledare, Tillsammans i förening)

**Jag längtar efter att läsa senaste
delen av Handbok för superhjältar,
den fick mig att börja läsa.**

(Deltagare i bokcirkel)

Att rusta unga i rollen som läsambassadörer för bokcirklar

Innan man börjar som läsambassadör för en bokcirkel får man en grundläggande utbildning som alla ledare inom Tillsammans i förening går innan de börjar jobba med barn och unga. Våra utbildningar ger läsambassadörerna verktyg för att följa vår värdegrund, där barnkonventionen är den viktigaste utgångspunkten. Därför har vi två dagars utbildning i just barnkonventionen. Andra delar av utbildningen är normkritik och diskrimineringsgrunderna. Läsambassadörerna utbildas även i läs- och skrivsvårigheter; hur det kan märkas och hur man kan underlätta för någon som har det. När vi lägger upp introduktionen tillsammans med bibliotek utbildas läsambassadörerna även i läsning, berättande och skrivande. Varje bokcirkel har två ledare. Vi brukar ha en kombination med en erfaren ledare och en nyare.

På så sätt är det lättare för den som är ny att komma in i arbetssättet och i det förhållningssätt som genomsyrar vår verksamhet. Samtidigt är det också möjligt för den som är ny att bidra med vad hen ser och undrar över i verksamheten. I gemensamma samtal med andra ledare går vi igenom vad som funkar och inte. Vi vill att alla våra ledare ska kunna vara förebilder för de barn och unga de möter. En del ledare som är nya som läsambassadörer kanske inte själva är vana läsare från början. Då är det extra viktigt att de hittar sitt sätt att närma sig läsningen och skaffar kunskap om böcker.

Checklista

- Kom överens om vilken utbildning och handledning ledarna för bokcirkarna ska ha. Det ska vara relevant just för bokcirklar.
- Om bokcirkarna håller på en termin, bör det finnas stöd i form av samtal eller handledning under hela terminen. Man behöver känna sig trygg som ledare.
- Utvärderande samtal är ett sätt att fortsätta rusta varandra och att utveckla verksamheten. Hitta en form som passar er verksamhet.
- Se till att läsambassadörerna/ledarna för bokcirkarna skaffar sig kunskap om vilka böcker som är populära hos åldersmålgruppen som bokcirkeln riktar sig mot.
- Om ni samarbetar med en skola – kolla med pedagoger och bibliotekarie vilka böcker eleverna redan har läst, och vad som verkar vara populärt bland dem.
- Som ledare är läsambassadörerna förebilder. Även om de inte själva har gillat att läsa, behöver de hitta sin egen koppling till böcker och litteratur.

Läsambassadörerna själva har också utvecklat sin läsning och själva inspirerats av arbetet.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Vissa ledare har inte själva tyckt om att läsa från början. Då behöver vi först ge dem inspiration och kunskap om varför läsning är viktigt. För att unga ska fungera som läsande förebilder behöver de inte läsa massor på sin fritid, men de behöver veta hur de kan arbeta med läsfrämjande aktiviteter.

(Samordnare, Tillsammans i Förening)

Inkludering

Om man vill ha en inkluderande verksamhet är det viktigt att komma fram till vad man egentligen menar med det. Sedan behöver man skapa förutsättningar för att ordna det så. I vår förenings värdegrund ingår det att inkludera alla. För oss är det här en kvalitetssäkring av verksamheten. Det betyder också att alla ska kunna klara av att jobba så att de både kan inkludera alla och genomföra verksamheten. Det här är kanske det svåraste med jobbet och det är upp till varje organisation hur man vill se på det.

Checklista

- Att tänka igenom: Vad innebär inkludering i er organisation och hur brukar det tillämpas? Hur skulle ni kunna tillämpa inkludering i ert sätt att driva Läsambassadörerna?
- Se till att alla läsambassadörer har fått tillräckligt med utbildning för att kunna leda en inkluderande verksamhet.
- Vill ni bara vända er till barn och unga som redan läser, eller vill ni vända er till alla som är nyfikna på att komma till en bokcirkel, även om de kanske bara kommer för fikan första gången?
- Tänk på hur ni informerar och bjuder in för att vara så inkluderande som möjligt.
- Erbjud barnen det stöd de behöver.
- Utgå från varje barns förutsättningar och behov.
- En annan form av inkludering är att ledare och deltagare är med på samma sätt i bokcirkelarna. Både när det gäller planering och aktiviteter.
- När man gör saker tillsammans skapar man ett tillsammansskap och bygger en tillit. Då ökar chanserna för att kunna inkludera alla.
- Att inkludera betyder inte att alla behöver göra samma sak samtidigt. Det gäller att hitta former som fungerar. Det kan vara att en ledare tar ett par barn avsidet, antingen för att göra en annan aktivitet eller för att göra samma aktivitet i ett mindre sammanhang.

- Ha gemensamma avstämningar där ni kan ta upp allt som är svårt – men också det som funkar bra.
- Ta stöd av varandra när det finns utmaningar. Planera i förväg hur ni ska hantera redan kända utmaningar.
- Uppmärksamma ert sätt att inkludera när ni ska utvärdera verksamheten. Identifiera de situationer där ni arbetat inkluderande. Hur gjorde ni och vad ledde det till? När ni har samtal och reflektioner så skapar ni ny gemensam kunskap.

Vi utestänger inte barn som inte sköter sig. Att slänga ut barn är en typ av oansvar, att skjuta ifrån sig ansvaret. Våra utbildningar ger oss verktyg för att inkludera alla. Det är jätteviktigt, det är en del av vår värdegrund. Det här är vad Tillsammans i förening står för: Alla barn ska med.

(Samordnare, Tillsammans i förening)

Läsambassadörerna är fortfarande ett av de mest innovativa och spännande projekt jag varit en del av, och något jag bär med mig i allt jag gör i dag.

Några avslutande ord till del 1

Citatet här ovanför är hämtat från ett mejl som en handledare skrev fyra år efter sin anställning i Läsambassadörerna. Det hen beskriver är erfarenheterna från tre månaders projektanställning, där nio handledare kastades rakt in i arbetet, och där mycket av det praktiska inte var på plats under de första veckorna. De byggde bron medan de gick på den. De arbetade medskapande; handledare emellan och handledare - praktikanter emellan. De följde en del råd, och förkastade andra. De utvecklade något de trodde på, och något som funkade i den kontexten de befann sig. Precis det hoppas vi att ni som läser inspirationshandboken ska göra.

Vi har medvetet valt att hålla den här första delen av inspirationshandboken så konkret och kortfattad som möjligt. Samtidigt vill vi också dela med oss av fler erfarenheter och reflektioner. Därför har vi valt att göra en del 2, där vi fördjupar oss i en del frågor som vi återkommit till under de här åren. Del 2 finns att ladda ner digitalt via Biblioteksutveckling Region Skånes webbplats. Där resonerar vi kring möjligheter och svårigheter, lärdomar och vägval. Besök också den digitala plattformen Digiteket där ni finner mer material om Läsambassadörerna.

Tack för er uppmärksamhet så här långt och varmt lycka till med ert eget läsfrämjande arbete!

Denna inspirationshandbok är producerad med stöd av Biblioteksutveckling, Region Skåne.

Boken baserar sig på erfarenheter från många medverkande
i Tillsammans i förening och Biblioteken i Malmö.

